

РОЛЬ “ВІЛЬНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ” У ЗАРОДЖЕННІ НАВЧАННЯ ДОРΟΣЛИХ

В розвитку національної освіти в Українській державі 1917 — 1920 років чільне місце посідала педагогічна преса. Саме вона була одним із основних джерел інформації щодо поширення науково-педагогічних знань, обміну досвідом, обговорення актуальних питань тогочасної школи [1,3,5,9]. Українська періодика сприяла вирішенню не лише основних проблем педагогіки, а й була засобом удосконалення шкільної освіти, її організаційним осередком. Так, зокрема, часопис “Вільна українська школа” став своєрідною енциклопедією розвитку шкільництва на Україні, де розглядалися, в тому числі і питання ліквідації безграмотності дорослого населення [2,6,11].

Наріжною ідеєю визначеного видання стала ідея побудови освіти на національних підвалинах з рідною мовою навчання. Українська педагогічна громадськість почала опікуватися розбудовою національної школи, широко розгортала обговорення питань реформування освіти. Автори часопису: Олександр Дорошкевич, Олександр Музиченко, Софія Русова, Петро Холодний, Яків Чепіга, Спиридон Черкасенко та ін. вбачали шлях оновлення і розширення змісту освіти у запровадженні таких навчальних дисциплін, як рідна мова і література, українознавство, історія України, географія України, висували вимоги щодо здійснення принципу доступності школи для всіх, безкоштовної початкової освіти.

“Важливим засобом навчання дорослих є і українська книжка” - таку думку висловлювала відомий педагог Софія Русова. Вона пропонувала визнати, що для освітян — книга — справжнє знаряддя навчання, яким треба заохочувати учнів, викликати у них бажання якнайкраще використовувати її зміст з повним розумінням провідної думки [3. с. 2]. Русова неодноразово підкреслювала, що національна самосвідомість якнайкраще формується в учнів, котрі і в сім'ї, і у школі спілкуються рідною мовою. Ґрунтуючись на науковій спадщині Потебні, вона розглядала рідне слово, як джерело неповторного, національного світобачення. Основною психологічною вимогою педагог вважала — прийняття знань на тій мові, яку учень розуміє найкраще, з якою у нього пов'язана вся духовна істота, на якій учень має вже цілу низку уявлень [3. С.4].

З початком революції Петра Холодного запрошено працювати в уряди молодой держави, де займався організацією освіти. Він особисто сприяв організації скаутських організацій — «Січей», як форми фізичного і морального виховання української молоді. 1917 р. створене в Києві Українське товариство шкільної освіти, членом якого він був, доручило йому скласти проект національної школи в Україні, який став основою концепції єдиной школи, над якою під керівництвом П. Холодного працювало багато комісій [8,9]. Освітянин: працював над планами професійної освіти, але через зміну урядів матеріал залишився не відредагований і не готовий до друку (зберігався в архіві Уряду УНР); підготував проект управління освітою (1919 р.); розробив «Статут єдиной школи» (1921 р.); запропонував план, який давав можливість демобілізованим українським військовим вступати до ВНЗ Польщі; організував інтернат для українських студентів у Варшаві. Ці заходи, які висвітлювалися на сторінках часопису дали змогу отримати вищу освіту багатьом сотням українців.

Просвітницька діяльність Олександра Музиченка на посаді генерального інструктора Генерального Секретаріату Освіти разом з С. Русовою, Я. Чепігою спрямовувалася на вирішення основної проблеми — створення єдиной школи України. Свої думки виклав у працях «Реформа школи та шкільна реформація вільной української школи» (1918), «Питання про єдину школу на Україні» (1919), «До історії єдиной школи

на Україні» (1919). Під терміном “єдиною” розумівся національний заклад із рідною мовою навчання, з використанням народної творчості, краєзнавства, вивченням історії. Така школа мала бути світською, безкоштовною, обов'язковою, автономною, вільною, трудовою [1,9].

Яків Чепіга на сторінках часопису доводив необхідність розбудови системи освіти та виховання на основі ґрунтового дослідження природи дитини, врахування індивідуальних, спадкових та психофізіологічних особливостей. Він стверджував, що освіта має будуватися саме на закладених природою, духовних здібностях дитини. За таких умов вона буде кориснішою і міцнішою. Характерними і знаковими є його праці, які висвітлюють ідеї національної самосвідомості та духовності нашого народу: „Національне виховання”, „Національність і національна школа”, „Ґрунтовні принципи нормальної школи”, „Школа і освіта на Україні”. Про мову навчання у освітніх закладах він говорив наступне: „школу, мачуху наших дітей, маємо тепер на Вкраїні, ... ця чужа й не рідна українському народові. Не жива безмірно глибока, життєдайна рідна мова народу, яку вистраждав він упродовж тисячоліть” [2, с. 2]. Науковець стверджував, що в основі загального розвитку дитини лежить розвиток мови, а якщо її відібрати, то дитина стане духовно глухою і сліпою. „Рідна мова – це народний скарб, в ньому зібрано й сховано найкоштовніше, найкраще, найдорожче, – все, що підносить людину до найвищих ступенів культурного рівня, все, на чому будується її поступове моральне, духовне й культурне життя, – її минуле і її майбутнє. Мова – то праця народного духу, його жива діяльність. Мові властиве все, що має в собі дух нації” [2, с. 4].

Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що педагогічні погляди й напрацювання українських просвітителів доби 17 — 21 років ХХ століття є першим кроком вагомого внеску в розвиток вітчизняної педагогіки, який ще потребує ґрунтового дослідження й усебічної оцінки.

Список використаних джерел:

1. Вечірня спеціальна середня школа України для осіб з вадами слуху / становлення та розвиток/ : Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.03 / С. В. Кульбіда; Ін-т дефектології АПН України. - К., 1999. - 22 с.
2. Вільна українська школа: Орган ВУС. – К., 1918. – № 5/6, 10; 1919. - № 1- 9.
3. Кульбіда С.В. Вечірня школа : вчора і сьогодні. - С. Кульбіда. - Зб. матеріалів I Всеукр. конференції з історії навчання глухих в Україні. – К.: УТОГ, 2001. - С. 128 – 132.
4. Кульбіда С.В. До питання про білінгвальне навчання нечуючих: теорія і практика Жестова мова й сучасність: Збірник наукових праць. – Вип. 1.- Київ: Наукова думка, 2006.- С.16 – 22.
5. Кульбіда С.В. До питання про стан використання і вивчення жестової мови в Україні (іст. аспект). Наук. часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та психологія: Зб. наук. праць. - К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2007.- № 8.- С.14 – 18. <http://irbis.npu.edu.ua>
6. Кульбіда С.В. Зародження жестової мови в освітніх осередках для глухих (поч. ХІХ ст. - поч. ХХ ст.) С. Кульбіда.- Зб. центру наук. публікацій “Велес” за мат. науково-практ. конференції 2 ч. : “Актуальні проблеми розвитку світової науки”, м. Київ : зб. статей (рівень стандарту, акад. рівень). - К.: Центр наук. публікацій, 2017. - С. 56 — 62.